

Alanyhasználat a kertészetben: Pomoidae

Prof. Dr. Hrotkó Károly

Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem

Az alanyhasználat rokonsági korlátai

- Fás növények fajtáin, klónjain belül az egyedek korlátlanul oltathatók egymásra
- Fajon belül a fajták általában jól erednek egymáson (ismert kivételek : egyes *Pseudotsuga menziesii* klónok gyenge eredése a faj magoncán)
- Nemzetségen belül fajok egymásra oltva változó eredést adnak (*Malus*, *Pyrus*, *Cydonia*, *Prunus*, *Cerasus*)
- Nemzetségek közötti oltások családon belül lehetnek eredményesek (*Cydonia/Pyrus*, *Cydonia/ Eriobotrya*, *Citrus/Poncirus*, *Solanaceae* család nemzetségei)
- Családok közötti oltások ritkán eredményesek (*Melilotus/Helianthus*)

Nemzetségek közötti kompatibilitás a *Rosaceae* családban

- Cydonia alanyon
  - jól erednek: egyes körtefajták, Mespilus, Eryobotrya,
  - rövid életű: Sorbus változatok
  - nem ered: Crataegus pinnatifida
- Pyrus alanyon
  - jól erednek körtefajták, nashi,
  - rövid életű fák: Cydonia
  - nem ered: Crataegus

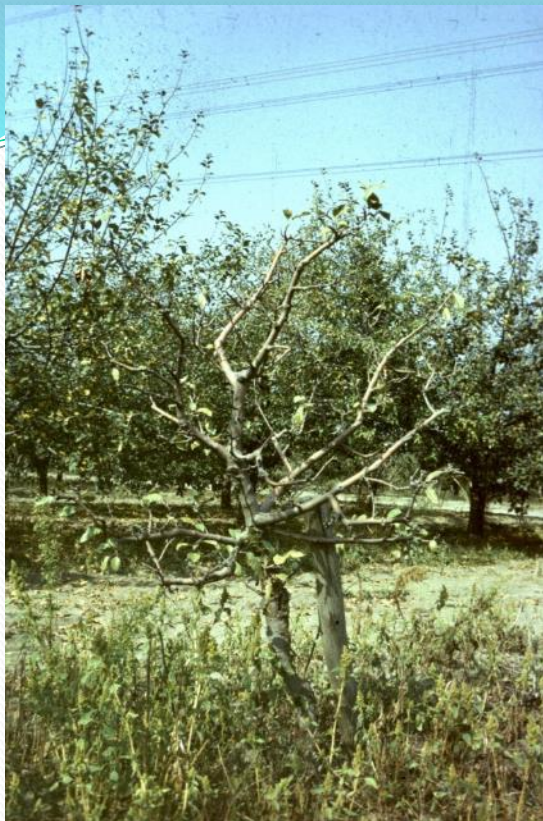
Az alanyként használt növények főbb csoportjai

- Vad alapfajok magoncai
- Nemes, termesztett fajták magoncai, szubspontán magoncok
- Nemesített klónalanyok

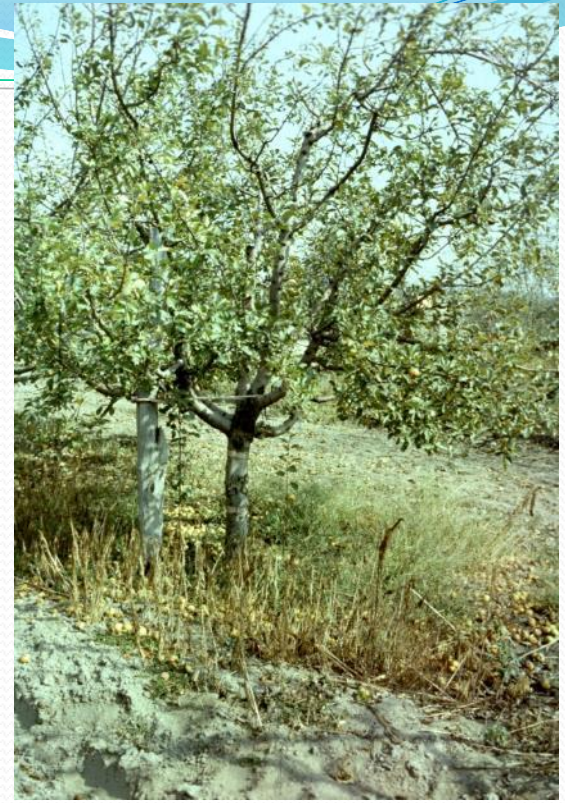
Az alma alanyai

A vegetatív szaporítású almaalanyok eredete

- *Malus pumila* Mill.
- *var. paradisiaca* (Schneid.): (perzsa: *pairadaeza*=kert)
Sárga metzi paradicsomalma (M.9)
- *var. frutescens* hort. (Doucin):
Holland doucin (M.4),
- Hibridek a tudatos nemesítésből származó alanyok.
A keresztezéseknél használt jelentősebb fajok: *M. pumila*, *M. domestica*, *M. baccata*, *M. prunifolia*, *M. niedwetzkyana*

***Malus pumila var. paradisiaca* M.9**

Malus pumila var. frutescens M.4

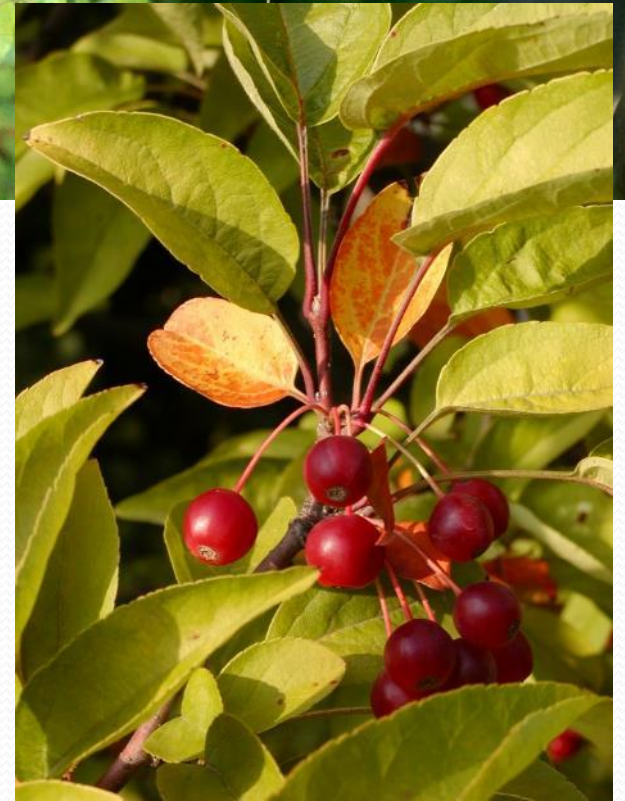

Malus niedwetzkyana

Malus baccata

Az almaalanyok típusszelekciója

- Paradicsomalamák és doucin (forgácsalma) típusok gyűjtése
→ morfológiai bélyegek alapján rendszerezés (Anglia, East Malling, Kent, 1912)
- Ma is használatos fontosabb alany:
M.9 (*Sárga metzi paradicsomalma*)

Keresztezéses nemesítési programok Angliában

- East Malling: vértetű rezisztens alanyok nemesítése: MM sorozat (Malling-Merton), bevezetés 1952-től, ma is használatos: **MM. 106 és MM. 111**
- East Malling: Preston (1925-35) M típusok keresztezése a növekedési skála bővítésére: Eredmény: **M.26 és M.27** (1958, 1975)

M.26 (M.9xM.16)

**MM.106
(Northern Spy x M.1)**

Fontosabb keresztezéses nemesítési programok és eredményeik

- Oroszország, Micsurinszk: céljuk hidegtűrő alanyok előállítása: *Budagovszkij sorozat* (**B.9, B. 57-491, B. 54-118**, vörös levélszín)
- Lengyelország: céljuk hidegtűrő alanyok előállítása szélesebb növekedési skálán:
Eredményeik: P- sorozat: P.2, P.22.
vöröslevelűek: P.59, P.60.
- USA: Cornell-Geneva 1953-tól
Cél: vértetűvel és tűzelhelással szemben rezisztens alanyok. *Ma terjedőben: Geneva sorozat: 11, 16, 30, 65, 210* teljes növekedési erély skálával
- Anglia, East Malling: AR 29-56

B.9

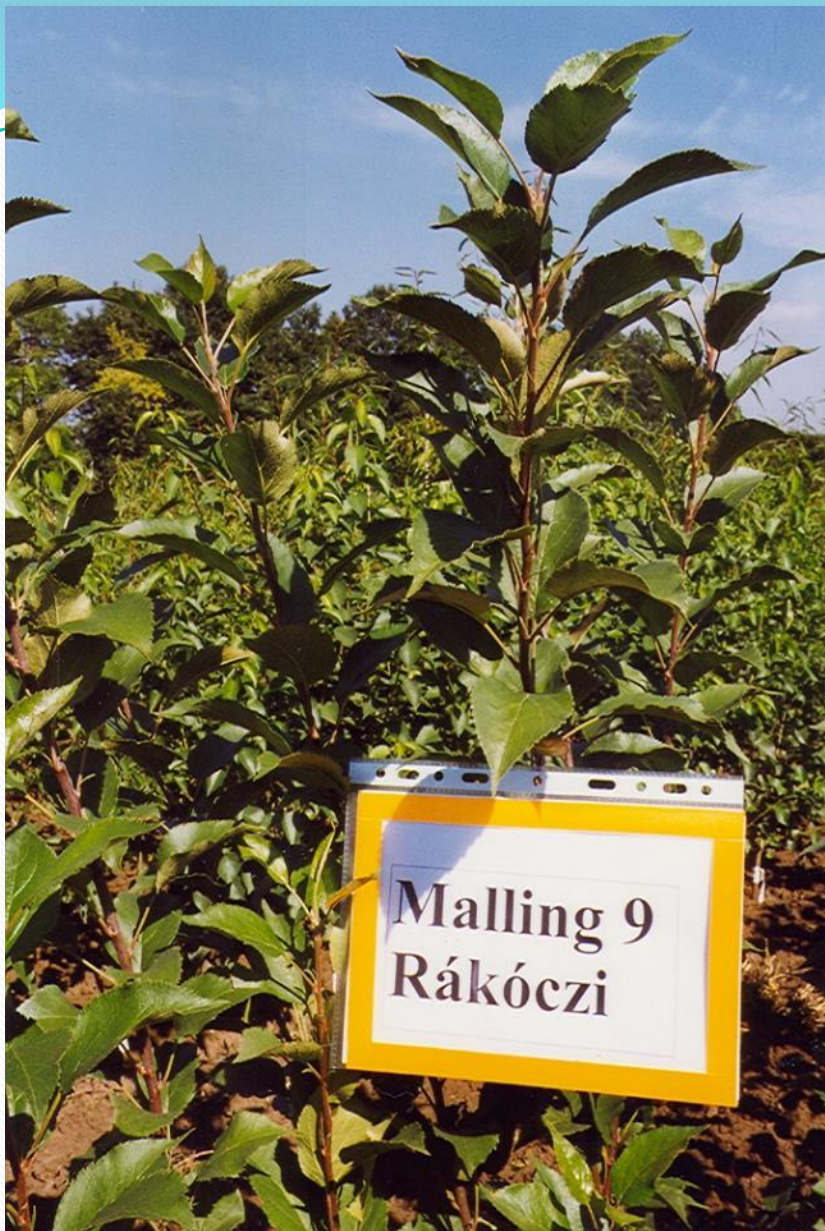

B. 54-118

Az M.9 klónszelekciója

- A faiskolák anyanövény kiválasztásának eredménye: részben különböző ontogéniai korú anyanövények továbbszaporításából jöttek létre (juvenilis, adult)
- A vírusmentesítés hozta a felszínre az első különbségeket
- Tudatos klónszelekció Németországban, Franciaországban, Belgiumban és Hollandiában

Az M.9 jelentősebb klónjai

<i>Ország, intézmény</i>	<i>A klón jele</i>	<i>Rövid jellemzése</i>
Hollandia, NAKB	M.9 T337	VF, kissé erősebb, nagylevelű, jól gyökeresedik
Franciaország, INRA	Pajam 1, Pajam 2	VF, jól gyökeresedik, gyengébb ill. erősebb növekedés, kislevelű, golyvaérzékeny
Németország, Burgmer faiskola és Klein Altendorf	M.9 Burgmer 984	Vf, jól szaporodik, gyengébb növekedés
Németország, Burgmer faiskola és Klein Altendorf	M.9 Burgmer 751	Vf, jól szaporodik, átlagos növekedés

'Gala' fák növekedése M9 és Geneva 11 alanyon

EMLA 9

Geneva 11

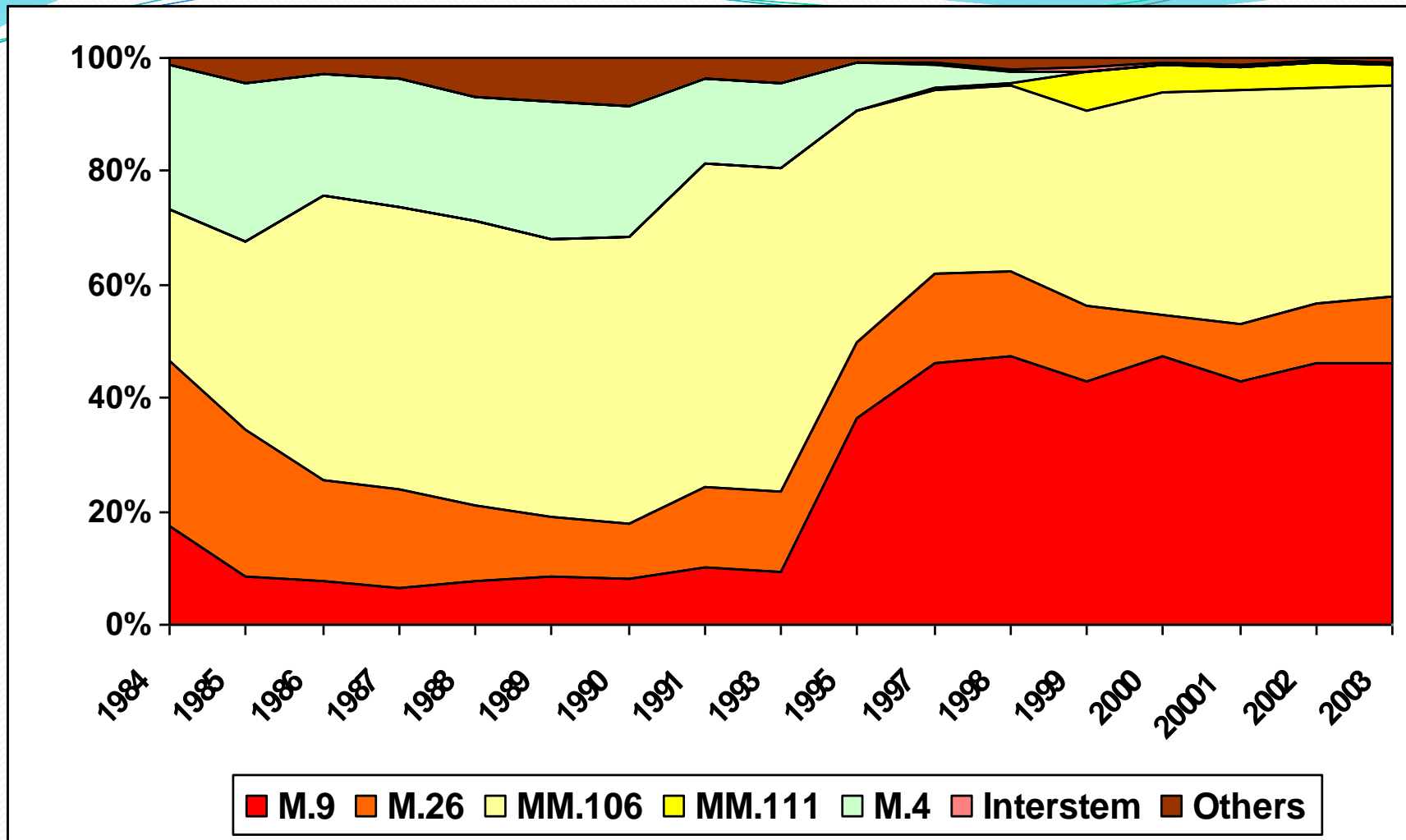

Golden Delicious fák M.9 EMLA és AR 29-56 alanyokon

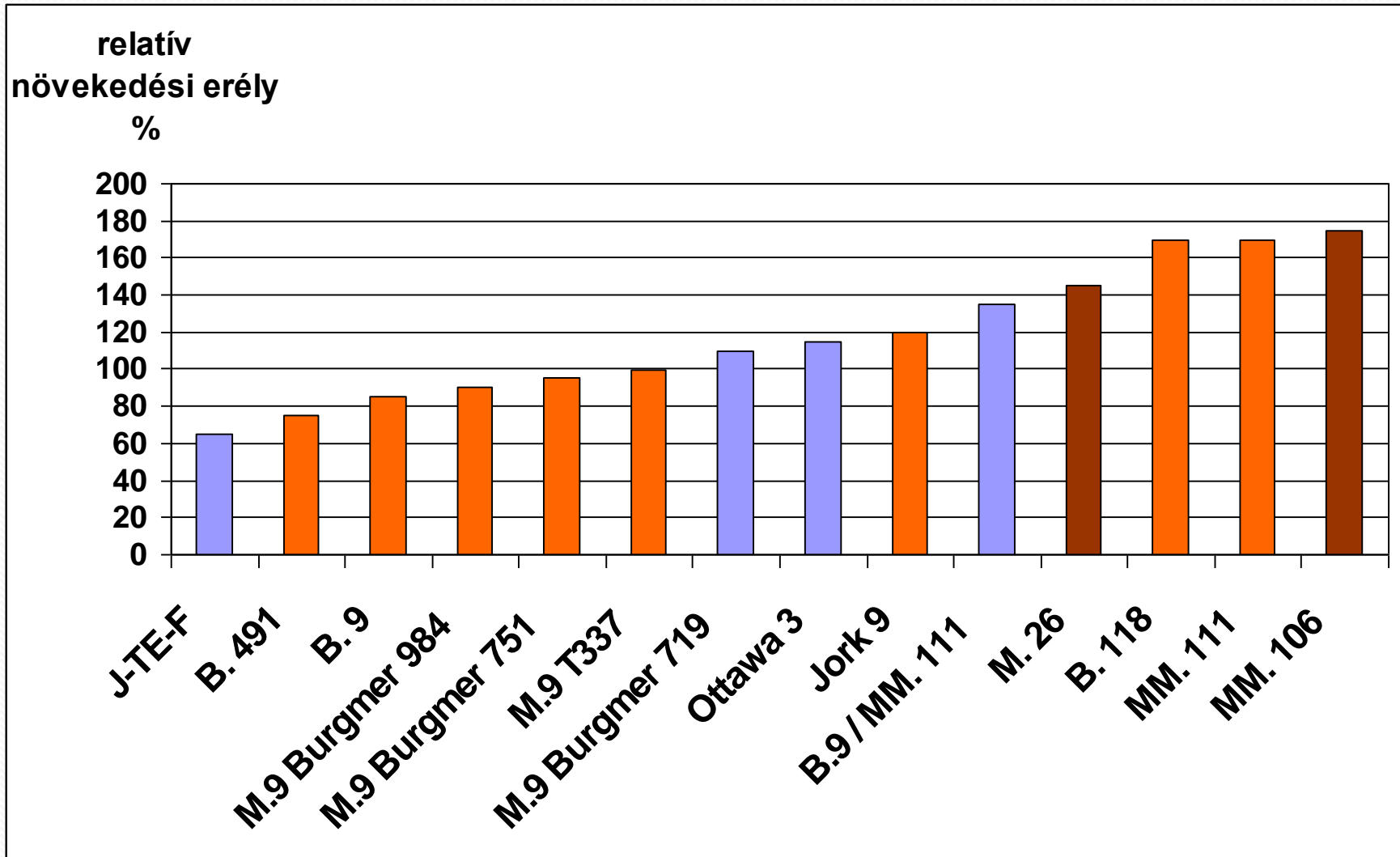
Az almaalanyok növekedési csoportjai

Megnevezés	Növekedés	Fontosabb példák
Igen törpe	10 – 20 %	M. 27; P. 22
Törpe	20 – 35 %	M. 9
Féltörpe	35 – 50 %	M. 26
Középerős	50 – 70 %	MM.106
Erős, igen erős	70 - 100 %	M.4, A. 2, magonc

Alanyhasználat az almaoltványok előállításában (1984-2003)

Az 'Idared' kisparcellás kísérletek alapján állami minősítést kapott új almaalanyok növekedési erélye (M.9 T 337=100%) (narancs színűek új alanyok)

Fontosabb almaalanyok I.

Alany	Növekedés	Termesztési érték
B. 491	Törpe (-10%)	Intenzív ültetvénybe, jó talaj, öntözés, támrendszer, hidegtűrőbb, szaporítása könnyű
B.9	Törpe	Intenzív ültetvénybe, jó talaj, öntözés, támrendszer, hidegtűrőbb, közbeoltásra
M.9	Törpe	Intenzív ültetvénybe, jó talajon öntözéssel, támrendszerrel, anyatelepen kevés sarjat hoz
Jork 9	Törpe (+10%)	Intenzív ültetvénybe, jó talajon öntözéssel, támrendszerrel, szaporítása könnyű
M.26	Féltörpe	Intenzív ültetvénybe, jó talajon öntözéssel, támrendszerrel, anyatelepen kevés sarjat hoz

Fontosabb almaalanyok II.

Alany	Növekedés	Termesztési érték
MM. 106	Középerős	Félintenzív ültetvénybe, kevésbé igényes, szárazságtűrőbb, vértetű rezisztens, szaporítása könnyű
MM. 111	Középerős	Félintenzív ültetvénybe, kevésbé igényes, szárazságtűrőbb, vértetű rezisztens, tűzelhalásra nem fogékony, szaporítása könnyű
B. 118	Középerős	Félintenzív ültetvénybe, kevésbé igényes, szárazságtűrőbb, hidegtűrőbb, szaporítása könnyű

A körte alanyai

• ***I. Vadkörte magonc***

1. Nemes fajták magoncai (*Pyrus communis*): Vilmos körte, mustkörték ('Kirschensaller mostbirne'), 'Kieffer' körte
2. Vadkörte (*Pyrus pyraster*) szelektált magtermő fák (Pl. Egervár I., Egervár II.)
3. Nyírlevelű körte (*Pyrus betulifolia*) (ázsiai körték alanyaként) és *P. calleriana* (díszváltozatokhoz!)

• ***II. Birs törpealany:***

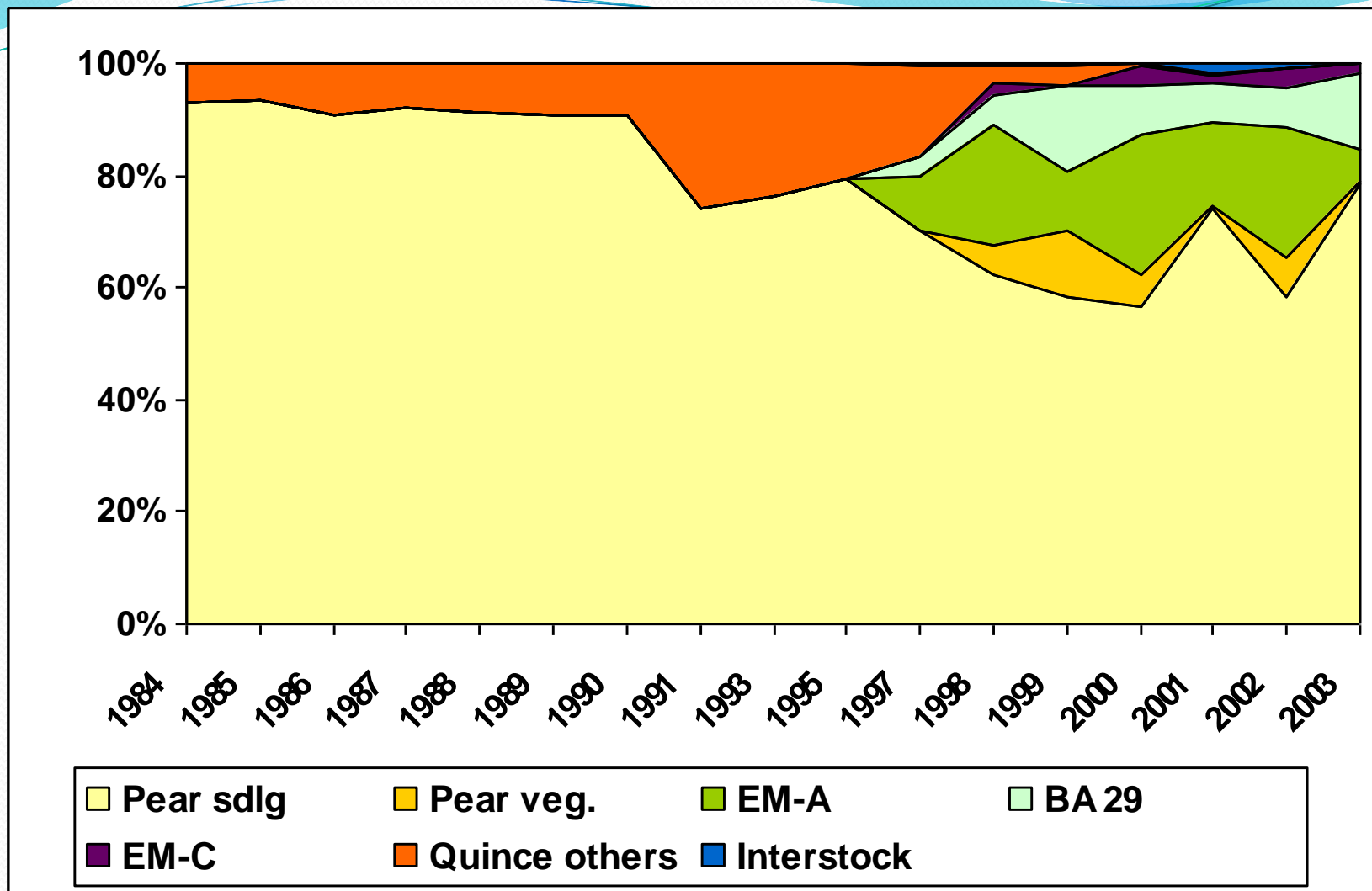
- birs (*Cydonia oblonga*) tájfajták szelekciójából: EM-C, EM-A, BA-29, Adams, Sydo

• ***III. Vegetatív szaporítású törpítő körtealanyok :***

- OH x F sorozat: OH x F 40, 51, 69, 87, 333 (USA)
- Fox sorozat (Olaszország)
- Rhenus sorozat: (Rhenus 1) Pyrodwarf, Rhenus 3: középerős (Németország)

A körte alanyok hatása a fák növekedésére

Növekedés	A fák relatív mérete (%)	Fontosabb alanyok
Törpe	25-40%	Birs: EM-C, EM-A Körte: Pyrodwarf
Féltörpe	35-60%	Birs: BA 29 Körte Broklyl (OH x F51), Fox 11
Középerős	60-80%	Körte: Fox 16, Brokmal (OH x F333), Daygon (OHxF40), Daynir (OHxF69), Daytor (OHxF87), Dayre (OHxF282)
Erős	80-100%	Pyrus betulifolia magonc, Vadkörte magonc (Egervár I., Egervár II.)

Alanyhasználat a körteoltványok előállításában (1984-2003)

**Y-sövény négy vázággal A-birs alanyon
Belgiumban**

Karcsúorsó körte A-birs alanyon (Dunajska Luzna, Szlovákia)

**Intenzív körteültetvény orsó koronával C-birs és A-birs alanyon
Spanyolország, Zaragoza**

Birsen inkompatibilis

fontosabb fajták:

*Vilmos körte, Clapp kedveltje,
Bosc kobak,*

Dr. Guyot Gyula,

*Avranchesi jó Lujza, Drouard
elnök,*

Packham's Triumph,

Alexander Lucas,

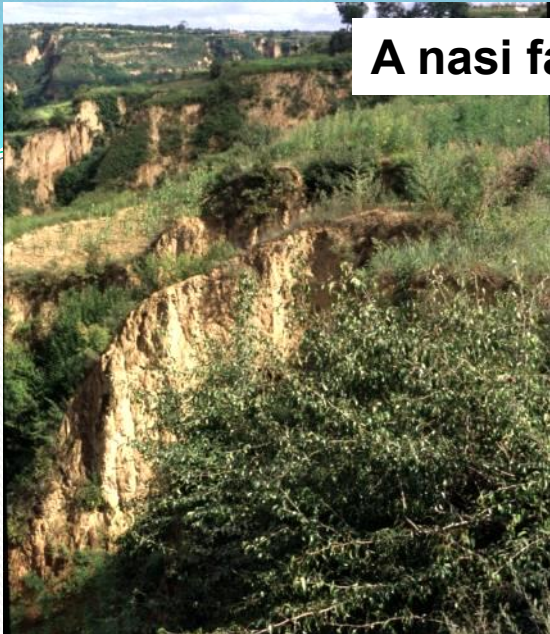
Winter Nelis

Fokozzák az inkompatibilitási
tünetek hatását egyes vírusok:
PVYV (Vein Yellow), CLSV
(körte gyűrűsmozaik)

A nasi fajták alanya Kínában a *Pyrus betulifolia* magonc

Alma díszváltozatok alanyai

- Magoncalanyok: *M. sylvestris*, *M. prunifolia*, *M. domestica*
- Klónalanyok: **MM 111**, **MM 106**
- Koronába oltáshoz erős növekedésű nemes fajtából jó törzs nevelhető.

- Jól erednek: gyümölcsfajták, alma díszváltozatok
- Nem erednek, vagy rövid életűek a fák: körte, birs, berkenye, galagonya

Körte, birs, galagonya és berkenye mint díszváltozatok alanyai

- **Magoncalanyok:** *P. pyraeaster*, *P. communis*, *P. betulifolia*, *P. calleryana*;
Klónalanyok: *P. communis*, *P. betulifolia*.
Ezeken nem erednek, vagy rövid életűek a fák:
almafajták, birs, *Sorbus domestica*, *Crataegus pinnatifida*
- **Birs (*Cydonia oblonga*) alanyon jól ered:** birsfajták, körtefajták, naspolya, *Eryobotria japonica*; *Sorbus aria* és *aucuparia* megered, de rövid életű! *Nem ered, vagy rövid életű:* alma, *Sorbus domestica*, *Crataegus pinnatifida*
- ***Crataegus monogyna* és *laevigata* magoncokon:** *Crataegus* fajták jó alanyai, *Sorbus torminalis* alanya?, Körtefajták alanya?
- ***Sorbus aucuparia* magoncok:** Szárnyalt levelű *Sorbus* fajták, kivéve *S. domestica*, *Cotoneaster* és *Amelanchier* fajták alanya
- ***Sorbus intermedia* (svéd berkenye) :** legjobb alanya a nem szárnyalt levelű taxonoknak